

Håb fra Martin Luthers skrifter 1520

26th Europæisk Luthersk Konference 2021, Asger Chr. Højlund. Refereret i forkortet udgave med spørgsmål til overvejelse på Sommertræf 21.7.2021 i "åbent foredrag" v. LGJ

Omkring 1520 var det meget spændt. Men Luther arbejdede videre vel vidende, at det ikke var hans egen sag, han kæmpede for, men Guds. Hvordan kunne han? Hvor fik han håbet fra?

Reformationshistorien omkring 1520

31. oktober 1517: 95 teser om afladshandlen. I løbet af ingen tid voksede det sig stort. Luther ville oprindeligt diskutere det, som skadede kirken. Og han håbede på at hans indvendinger blev modtaget positivt. Men i stedet blev hans holdninger forkastet af ledelsen, ærkebiskop Albrecht i Tyskland og paven i Rom. Og universitetet i Mainz bakkede op i afvisningen af Luther.

Man bad Luthers orden Augustiner Eremitterne, om at bringe ham til tavshed. April 1518 blev Luther kaldt til Heidelberg for at svare sin teologi overfor de øverste indenfor hans orden. Men de kunne ikke bringe ham til tavshed. Luther var klar over, at det kunne ende med at han blev brændt på bålet, ligesom Johann Huss blot 100 år forinden i Konstanz.

Man forsøgte at få Luther til Rom for at sagen kunne køres der. Men Luthers fyrste Frederik den Vise forstod ikke helt sin professor. Dog ville han ikke tillade, at hans professor ved det nye universitet i Wittenberg rejste til Rom. Han ville ikke miste ham.

I stedet blev det aftalt, at Luthers skulle mødes med en kardinal i Augsburg. Det blev i Okt 1518. Man bad Luther trække alt tilbage. Det var kun paven, der havde autoritet til at definere den kristne lære. Og der blev nu skrevet imod Luther. Frederik den Vise forsøgte at få Luther til at undlade at svare. (Luther var på det tidspunkt ikke sikker på Fr. d. Vises holdning).

Sagen voksede, om der blev fortalt om, hvad man i Rom var på vej at gøre imod Luther som hæretiker. I denne periode prædikede Luther og skrev en udlægning af Salmernes bog. Han udgav en række bøger og var en af de mest læste forfattere på sin

tid. En af hans modstandere, professor Johann Eck (Ingolstadt) udfordrede ham til en disputation sommeren 1519 i Leipzig. Luther udtalte, at *Paver kan tage fejl, og at den kristne lære skal have grundlag i Skriften*. Derved fik han nye modstandere. Man forberedte nu en sag imod Luther. Flere universiteter (i Paris og Köln) gik ind i sagen og angreb Luther.

1520: Luther var endnu ikke sikker på prins Fr. d. Vises beskyttelse. Men det tog han sig ikke af. Han så, at han vandrede på Guds vej, og han stolede på, at Gud også ville beskytte ham, hvis det var bedst, eller også lade ham dø, hvis det tjente sagen bedst.

I 1520 skrev ham: "Om Gode gerninger" (juni). Her skrev Luther om troen på Gud som det afgørende i forhold til Gud, men også det afgørende når det gælder gode gerninger og et kristent liv.

Kort efter udgav han: "Til den kristne adel." ET stærkt skrift til nationens ledere, ikke mindst til kejser Karl V med formaning til at bryde med Pavens krav om, at han havde ret til at indkalde til et koncil.

I oktober udgav han en af de helt centrale bøger: **"Om Kirkens babyloniske fangenskab"**. Her angreb han Roms åndelige magt og fejlfortolkning af sakramenterne og deres bibelske og åndelige mening. Paven fastholdt kirken i fangenskab, ligesom Juda var i fangenskab i Babylon.

Derpå udkom **"Om et kristent menneskes frihed." (november)**. Sideløbende skrev Luther om **Sakramenterne, De 10 bud, Fadervor og "Hvordan skal kan dø"**. Det var en trøstebog til Prins Frederik, da han var meget syg. **14 trøste ord og kommentar til Salmernes Bog.**

Det er vanskeligt at fatte, hvordan han kunne skrive så meget i en tid, hvor fordømmelsen af ham var på vej. (Den pavelige bulle juni 1520, men nåede først til Tyskland ved slutningen af året 1520.

Til OVERVEJELSE

Kirker prægede Europa for 500 år siden. Alligevel stod de kristne, som troede på Frelsen ved Jesus i en kamp og mødte fjendskab. Kirken blev styret af paven.

I dag er religionen i Europa humanisme og menneskerettigheder. Og folkekirker styres af folkets stemning, folkereligiøsitet og – moral.

Hvilken modstand møder Guds folk i dag?

Luthers personlighed

Nogle vil sige, at Luther holdt ud, fordi han havde en særlig personlighed.

Nu er det jo vanskeligt at komme helt tæt til Luthers person. Men fra hans breve og skrifter kan man danne sig et billede. Og her får vi et billede af, at han er en modig mand og også er dejlig stædig.

Men han var ikke usårlig. Vi ved om hans personlige kampe, anfægtelse. Ja, han led så meget, at selv hans åndelige vejleder Johann Staupitz ikke kunne hjælpe ham. Han havde svære kampe i sin samvittighed.

Et brev til Melancthon 1530: ..... *I private sager er jeg svag og du er stærk. Men når det kommer til offentlige ting, er du som jeg er i private ting. For du regner ikke dit eget liv for noget, men frygter en offentlig sag. Jeg er lige modsat: Jeg er ved godt mod i offentlige sager, fordi jeg ved, at det er sandt, ja det er Kristi sag, som ikke skal lægges bort. Hvis vi falder, falder Kristus med os. Og hvis han falder, vil jeg hellere falde med Kristus end at stå oprejst med kejseren.*

Men hvis Luthers personlighed er forklaringen på, hvorfor Luther havde så godt et håb og var så stærk, som han var, da må vi jo have samme personlighed, hvis vi skal have samme håb. Og hvem har det? Vi vender os derfor nu til Luthers skrifter for at finde ud af, hvor han fik kraften fra.

Håb i Luthers skrifter fra 1520

Håbet har en stor plads i Luthers skrifter i disse år. Ofte på en meget praktisk måde. Luther var ikke kun professor, men også præst, som man bad om vejledning og trøst. Det gav han meget gerne. Vi møder trøst i hans skrifter "**En prædiken om at forberede sig til at dø**" fra 1519, og "**14. trøsteord**" fra januar 1520. Det er påfaldende, hvor praktisk Luther er, når han vejleder. Man kunne måske forvente, at Luther ville udfolde evangeliet i sin fylde i første del af den trøst han gav. Men hans vejledning var langt bredere.

I "En prædiken om at forberede sig til at dø"

- anbefaler, at man laver et testamente, når man skal dø, så der ikke opstår strid hos en efterladte.
- anviser, at man skal tilgive dem, der har gjort en ondt.

- sætter han fokus på døden som en overgang til et bedre liv i stedet for at tale om al den elendighed og smerte, som vi normalt forbinder med døden.
- Nævner skriftemål og den hellige nadver som afgørende midler for at overvinde frygt.

Skrift for skridt tager Luther læseren i hånden og fører ham til fred og ro til et dø en tillidsfuld død. Det er målet med hans rådgivning. Det handler om at finde håb, hvor håb er vanskeligt at se. Og han bruger de midler, han kender, og han har øje for læseren som et helt menneske.

Samme billede møder vi i 14 trøsteord med undertitel: "For dem, som slider og bærer tunge byrder".

Prins Frederik d. Vise var bleget meget syg under hjemrejsen fra mødet med kejseren i Mainz august 1519 (hvor Karl blev valgt til krejser). Fyrstens kappelan Georg Spalatin bad Luther om at forberede et skrift, som kunne trøste prinsen. Det udgav han i januar 1520.

De 14 trøsteord er hentet fra en albertavle, hvor der er 7 billeder på hver side.

For at finde trøst i trængsler, beder Luther prinsen om at fokusere på 7 onder og 7 goder:

7 Onder i os, kommende onder, tidligere onde ting, helvedes onder ... og slutter med det onde over os.

7 Goder (konkrete: fjender som får os til at søge hjælp hos Kristus, omsorgsfulde naboer.

Målet: At anfægtelsen må blive overvundet. Tænk på ting, som du normalt ikke overvejer og giver så meget opmærksomhed. Tænk på, at du hele dit liv og også i evigheden er blevet og vil blive båret af Gud. Sådan genoprettes håbet.

Luther nævner Kristus i de sidste to billeder med det onde og det gode over os. Og her har vi et vidunderligt eksempel på Luthers prædiken: *Det syvende billede i anden række er Jesus Kristus, herlighedens konge, som opstår fra de døde. Her finder hjertet overvældende glæde og får hjælp for evigt. Her findes ikke nogen form for ondskab. Hvad har han vundet til os ved sin opstandelse? Han har ødelagt synden og skænket os retfærdighed, han har tilintetgjort døden og genoprettet livet, han har besejret helvedet og givet os evig herlighed. Velsignelserne er så enorme, at vi næppe tør tro, at*

det er så godt. Denne sidste trøst hører tæt sammen med al den trøst, der er nævnt forinden.

Til overvejelse:

Hvordan tales der om døden i vores tid?

* Som den sidste fjende? 1 Kor 15,26. Som

”Syndens løn”? Rom 6,23

* Eller som en sidste udfordring for lægevidenskab og -industri, som man arbejder på at overvinde – som noget naturligt.

Håb i Luthers udlægning af Salmerne 1519-1521

Luther havde tidligere udlagt salmerne 1513-15. Men i 1518 valgte han at gøre det igen. Han havde fået mere kendskab til hebræisk, og han havde lært om retfærdiggørelsen af tro hos Paulus. Her kommer en noget anderledes kommentar. Salmekommentaren er afgørende baggrundlæsning for at forstå Luther ret i disse år.

Luther har et uddybende afsnit om HÅB. Overskriften er: ”Om håb og lidelse”. Det er i forbindelse med **Salme 5,12**: *”Alle, der søger tilflugt hos dig, skal glæde sig, de skal juble til evig tid. Du beskytter dem, og de, der elsker dit navn, skal fryde sig over dig.*

Da der læres om håbet overalt i salmerne, så lad os her gennemgå og uddybe håbet. For det er meget vigtigt at vide for den, der skælver, er svag og har en enfoldig samvittighed.

Luther taler om HÅBETS kraft i vores liv,

- hvordan skælvende, svage enfoldige samvittigheder kan have en fast grund i livet.
- Han taler også om det evige håb.

Han vender sig IMOD den gængse undervisning i kirken, som fokuserer på menneskets egen indsats og gerning. *”Håb er forventning om belønning for det, man har fortjent hos Gud.”* Ideen om, at det er ved at gøre Guds vilje og følge Kristus, at håbet bliver stærkt var almindelig. *”Når man er sig bevidst, at man har levet et godt liv, kan man have fred i sindet.”* (Peter Lombarden). Misbrug af 2 Petersbrev 1,20: *”Arbejd på at gøre jeres udvælgelse sikker.”*

Luther afviser den ide, at håb er en frugt, som kommer af at have levet et godt liv. *”Det er ikke teologi, men diabologi.”* Den lære handler ikke om

Gud, men handler om Djævelen. Alt bliver jo tomt og meningsløst, når du møder modstand, ulykke, overvindes af fjender, er udsat for sladder fra kolleger, fattigdom, sygdom – og frem for alt når du skal dø. Dit håb krymper sammen, når du mødes af alt dette.

Luther illustrerer det ved at forestille sig erfaringen, man har på sit dødsleje, når man har bygget sit liv på alt ens eget. Da vil man anklage sig selv og råbe:

- *”Åh, jeg elendige menneske. Havde jeg dog blot gjort meget mere godt. Åh, havde jeg dog aldrig gjort noget ondt!”*

Han illustrerer det med kvinde, som havde lidt af blødninger i 12 år

- For ligesom kvinden havde brugt alle sine penge på læger, men blot blev mere og mere syg, sådan vil det gå alle, som forsøger at finde hvile hos den ene og anden, men finder ikke hvile. Dem, som lærer om gode gerninger, valfarter, aflad, de dræber sjælene og bedrager mennesker.

Luther afviser den falske lære ud fra Salme 5,12, som klart lærer: *Lad alle, som håber på dig, glæde sig.*

Håbet kan ikke være kun for de få, som har fulgt alle anvisningerne, de fik og derved er blevet sikre på sig selv. Der må være en mere direkte vej, som er åben for alle, også dem, som det ikke er lykkedes for, og som nu ser på sig selv som forkastede og ikke har håb. Hvis håbet er for alle, da må det også være for dem, som ikke har noget at håbe på i dette liv, og som ud fra en menneskelig synsvinkel ikke har noget at håbe på. Dette håb lærer Bibelen os.

GUD er kilden til dette håb:

Dette håb kan kun være Gud selv. Ikke os, ikke noget hos os, ikke noget, vi er involveret i, men Gud selv. Troen kommer af Ordet om Kristus. Alt har sit udgangspunkt i Herrens navn i dette afsnit i salmekommentaren. *”Se, det er, hvad Kristus har vundet til os: nemlig Herrens navn, som forkyndes til os, at enhver, som tror på hans navn, vil blive frelst.”* *”I Kristus forenes vi med Gud.”*

Vores ulykke og hele menneskehedens ulykke er, at vi har mistet Gud og vendt ryggen til ham, faret vild. Vi har forladt kilden med levende vand (Jer 2,13) og bygget cisterne, som er utætte. Alt det, vi selv bygger, kan ikke give os håb. Der er kun en hjælp: Gud selv. Og vi må vende os til ham gennem Kristus.

Luther så Gud gennem Kristus. Han så, at det er Guds væsen at give sig selv til sin skabning. **”Da jeg opdagede retfærdigheden fra Gud ved troen, følte jeg mig som en nyfødt og at det var som om jeg gik ind i Paradis gennem en åben port. ... jeg så nu Skriften på en helt ny måde. Jeg så nu Guds gerning, hvad Gud gør i os, Guds kraft, som gør os stærke, Guds visdom, som gør os vise, Guds frelse og herlighed.”**

I forklaringen til første trosartikel i den store Katekismus sammenfattes troen på Gud: *”For her ser vi, hvordan faderen har givet sig til os sammen med alle skabninger. Han sørger for vort liv, han overøser os med evige skatte i sin Søn og ved Helligånden”*. Gud opretholder os. Men problemet er, at vi har vendt os fra Gud og er gået vor egen vej. Hvordan kan dette nu ændres?

Svaret er klart og enkelt: TROEN

Hvordan vender vi tilbage til Gud?

TIDENS SVAR VAR GERNINGER: *”... ved at give penge til de fattige, ved at gå i kloster eller gå til messe, ved at gå på pilgrimsrejser”* ... Det var gerningernes måde. Det var jo en praktisk og let fattelig vejledning. Og vi vinder en lignende vejledning overalt i religionerne, også blandt protestanter. Men problemet er, at det ikke vender vore øjne bort fra verden til Gud, men får dig til at fokusere på dig selv. Du bliver krumbøjjet ind i dig selv og mister synet for ham, som alene kan hjælpe dig.

SKRIFTENS og EVANGELIETS svar: Ved troen bliver mennesket vendt bort fra sig selv til Gud og hans frelse. Da hviler dine øjne på ham. Da øser du af kildespringet hos ham, din nådige far og Skaber, ham, som sørger for alt i dit liv.

Luthers skrifter i disse år har Troen i centrum og dermed Guds Ord og løfter. *”En generel tro, at Gud er den, der regerer alt, er intet (når du ikke tror, at han gør det for dig). Du må tro, at han gør store ting*

for dig, og at han virkelig vil gøre det. Den tro ændrer alt”. Selv om det lyder simpelt, er det langt fra simpelt. For vi har mistet denne tillid til Gud med syndefaldet. Når vi står overfor vanskeligheder og bekymringer, er det ikke Gud vi først søger hjælp og trøst hos. Vi søger hjælp i det, vi kan se og føle.

Hvordan kan troen da genoprettes?

- Troen kommer af ordet om Kristus, hvor Herrens navn prædikes.
- Det ord åbner Faderens hjerte for os. Det er lægemidlet.
- Og Ånden: Han drager os til Faderen.

Luther nævner også, hvad der altid hører sammen med at tro: Nemlig at man lukker øjnene for alle andre ting: egen værdighed eller uværdighed, egen svaghed eller styrke, egne muligheder eller hvad der er umuligt for os.

At tro på Gud er at lukke øjnene for alt dette og i stedet se på Gud. At tro er at gå ind i TROENS MØRKE (som Luther ofte kalder det), hvor Gud er, og kun Gud i hans hellige tempel.

Og hertil hører også villigheden til at VENTE.

Det hører med til troen, at vi øves i at vente.

I forklaringen til Marias lovsang: *”Kære Herre, du har uendeligt meget godt til mig. Jeg ved ikke, hvad godt du vil give mig. Jeg ønsker intet, som du ikke giver mig. Jeg overgiver mig til dig.”*

At tro på Gud er at overgive sig selv og alt i hans hænder. Gud har omsorg for dig.

TIL OVERVEJELSE

Luthers morgen- og aftenbøn: *”Overgiver mig med legeme og sjæl i dine hænder ...”* Vi overgiver os i bønnen. Troens ord til Gud, som hviler på Troens ord fra Gud til os. Vi kan kun bede sådan, når Gud har givet os sine løfter og givet os tillid til, at han vil sørge for os.

* Tal om, hvordan det giver håb at bede sådan til Gud – dagligt.

SAMMENFATNING

Luthers håb stammede kom fra Gud i Kristus ved Skriften trøsteord. Det delte han med os i sine skrifter. Hvad Gud har gjort, gør og vil gøre for os, er vort håb.